

Третє коло великої війни: і все-таки переможемо!

СЬОГОДНІ В НОМЕРІ

Академічний науковий фронт: не без труднощів, але з новими успіхами

Академія не проти реформ, але вони не мають бути придумані, потрібно розуміти кінцеву мету реформи, яка має бути прозорою й очевидною.

Оптимізація мережі ЗВО: за яким сценарієм?

Спільна робоча група Співки ректорів і МОН має намір напрацювати підходи до об'єднання державних закладів вищої освіти у регіонах.

Життя на кордоні з ворогом

З перших днів уся територія парку була відрізана від рештки України. росіяни обійшли заповідні ліси та болота з двох сторін, магістральними дорогами.

Україна — Польща: приречені на стратегічну співпрацю

«Я став свідком неймовірної події — це був «біблійний» вихід нашого народу, переважно жінок з дітьми. Бачив нескінченні колони автомобілів і автобусів перед польським кордоном».

24 лютого 2022 року. День, який змінив усе.

«День догорає, небо впало на нас, Серце палає, біль сповільнює час, Місто нас огортає, у собі дітей ховає, наших дітей ховає!»

Сергій Танчинець — автор слів і соліст гурту «Без обмежень» написав пісню «24/02» пізніше. Завжди приходять емоції, а потім — слова і розуміння.

Цими днями завершується друге коло великої війни довжиною в рік. Починається третє коло...

...Є така формула сприйняття незворотного: «Заперечення, гнів, компроміс, депресія та прийняття». Цю модель людської поведінки (п'ять основних етапів) описала ще у 1969 році американська психологиня Елізабет Кюблер-Росс, яка багато часу приділила вивченню переживань, зокрема, пов'язаних з безповоротними втратами або загрозами таких втрат.

Чого-чого, а більш ніж серйозних приводів для переживань нам, укра-

їнцям, вистачало і вистачає. Чудовий полігон для перевірки на точність формули Кюблер-Росс, адже багато дослідників акцентують, що вона розроблялася у вужчому сенсі, лише щодо прийняття смерті.

Але, як на мене, формула працює, і саме у широкому, вкоріненому у масовій свідомості, розумінні. Вона циклічна і цей цикл спрацював. Мільйони українців, дізнавшись 24 лютого 2022 року про повномасштабний напад росії, дуже швидко прийшли до прийняття цієї катастрофічної події й відразу удосконалили формулу — додали до неї шосту фазу: «Вам, кляті рашисти, гаплик!». Сотні тисяч добровольців під військкоматами у ті перші дні — це свідчення саме такого спрацювання в найбільш активній частині українського суспільства теорії Кюблер-Росс.

Нині ми знову заходимо на чергове коло. Відсутність такого очікуваного суспільством прориву внаслідок літнього контрасту-

пу (хоча на що можна було сподіватися без авіації, переваги в артилерії та боеприпасах?). Зняття головнокомандувача Валерія Залужного та усіх генералів з його команди без пояснення суспільству причин. Ситуація з Авдіївкою і дуже невиразна комунікація з суспільством нового командування та політичного керівництва. Блокування допомоги від американського народу і неспроможність керівництва США подолати цю кризу. Нерішучість більшості європейських лідерів у питаннях підтримки України та посиленні санкцій проти росії. Блокування польськими фермерами (якщо це справді фермери) кордону і спроби таких самих блокувань в інших країнах-сусідах. Неготовність до розв'язання міжнародних проблем (на Мюнхенській безпековій конференції було аж четверо наших народних депутатів, у той час як зі США приїхали 44 американські конгресмени). Тиск на

бізнес, журналістів, громадських активістів.

Усе це не дає багато підстав до оптимізму. Але саме в ці дні — у річницю Революції Гідності, у річницю початку російської агресії, яку ми стримуємо вже десять років, у річницю повномасштабного вторгнення, яке ми відбиваємо два довгих-довгих-довгих роки, — варто пригадати, що це ми вже проходили. Пора переходити до праведної, але контрольованої й холодної люті. Час укріпити свою віру в перемогу, свої сили, своїх друзів і однодумців. Час знайти нестандартні й ефективні рішення. Способи впливу на нашу ж владу, на наших закордонних союзників. Спосіб надихнути тих, хто поруч. Знайти сили зберегти свою психіку та здоров'я. Щоб день у день, годину за годиною втілювати український варіант формули: «Не боїмося. Стоїмо. Рубаємо». Влучніший нецензурний варіант ви знаєте й самі.

Олег ЛИСТОПАД

Війна. Вистояти і перемогти

Продовжуємо хроніку українського спротиву

3 січня. Наші повертаються з полону

Відбувся найбільший за час повномасштабного вторгнення обмін військовополоненими: звільнено 230 українців та українок. За даними Комісії з питань встановлення факту позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України при Мінреінтеграції, станом на 17.11.23 встановлено факт позбавлення волі щодо 4337 осіб (3574 військових та 763 цивільних). З яких 1953 — звільнені з полону.

У Києві завершили пошуково-рятувальні роботи після масованої російської атаки 29 грудня. Переміщено та вивезено 4 тис. 70 м³ зруйнованих будівельних конструкцій.

4 січня. «е-Ветеран!» Чи є ветеранська політика?

На вебплатформі «е-Ветеран» створили Єдину базу знань. На думку Мінветеранів, вона має уніфікувати освітні послуги для ветеранів і членів їхніх сімей. На ресурсі розміщена інформація про професійну адаптацію, підготовку, працевлаштування. На думку багатьох ветеранів, цього катастрофічно замало, а ветеранської політики як такої у державі взагалі не існує. Саме тому, наприклад, Масі Наєм з товаришами заснували Правозахисний центр для військових «Принцип».

Захищати Батьківщину — конституційний обов'язок кожного. У Національній поліції наразі є 9 тисяч справ щодо ухилення від мобілізації, 2600 з яких уже направлено до суду. Тим часом новий законопроект про мобілізацію усе ще в процесі обговорення. На думку багатьох експертів, влада мала підготувати й ухвалити такий законопроект одразу після повномасштабного вторгнення, а то й раніше.

5 січня. Кордон з Польщею як яблуко розбрату

Через блокування пунктів пропуску на кордоні України з Польщею в чергах стоять 2 тисячі вантажівок. Це завдає шалених збитків і б'є по обороноздатності України й Польщі. І свідчить про імпотентність як української, так і польської влади, які не здатні розв'язати цей конфлікт.

Залізниця «рулить». АТ «Укрзалізниця» у 2023 році перевезла 25 мільйонів пасажирів у поїздах далекого сполучення та виїшла на довоєнні показники.

До Європи українська залізнична компанія торік перевезла рекордні 2,1 мільйона пасажирів.

6 січня. рашисти вдарили по цивільних у Покровську

Внаслідок ударів росіян по Покровському району Донеччини загинули 11 людей, серед яких п'ятеро дітей. Іще 10 осіб поранено. У той самий день «шахед» влучив у житловий будинок у Дніпрі, росіяни обстріляли Нікопольщину (загинула людина, двоє поранено), Херсонщину (в Дар'ївській громаді поранено двох братів 9 років), Харківщину ракетами С-300 та здійснили ще низку воєнних злочинів.

Ковід нікуди не подівся. Генеральний директор ВООЗ Тедрос Аданом Гебреесус закликав продовжувати носити захисні маски й дотримувати

соціальної дистанції через зростання зараження COVID-19 та іншими інфекційними захворюваннями.

7 січня. «Шахеда», ракети, «шахеда»

росіяни атакували Україну 28 ударними БПЛА типу Shahed-136/131 з району приморсько-ахтарська (рф) та трьома зенітними керованими ракетами С-300 з окупованої Донеччини. 21 ворожий БПЛА знищили воїни ЗСУ. Ракетні обстріли й атаки далекобійними безпілотниками на Україну відбуваються практично щодоби.

Не встиг евакуюватися — забриють у москалі. За даними національного спротиву, на тимчасово окупованих територіях росіяни вносять до мобілізаційних списків лікарів, освітян, комунальників і навіть підлітків з 17 років. Вони розгорнули нові «військкомати», які очолили завезені з росії військові.

8 січня. росія була балістикою

російські окупанти випустили по Україні 50 ракет різного типу і 8 «шахедів»; 18 ракет і всі «шахеда» вдалося збити. Багато ракет летять по балістичній траєкторії, для їхнього знищення нашим ППО бракує сучасних західних систем.

Біси усе ще в Лаврі. «Ми повернули майно державі, передали всі ці об'єкти заповіднику, але станом на зараз залишаються три об'єкти, де перебувають невідомі люди, які там забарикадувалися», — каже директорка департаменту культурної спадщини Мінкульту Мар'яна Томин.

Вимикайте світло! «Укренерго» фіксує дуже стрімке зростання споживання і закликає до економії. Причина — різке похолодання. Внаслідок знищення росіянами енергопотужностей енергосистема України не справляється з навантаженням. Українцям треба економити.

9 січня. Менше мін — більше збіжжя

За минулий рік сапери обстежили 274 тисячі гектарів сільгоспземель. «Тепер наш орієнтир — повернути у господарську експлуатацію понад 512 тисяч гектарів землі», — повідомила міністерка економіки Юлія Свириденко.

Відома волонтерка, бізнесвумен і лідерка громадської думки Дана Ярова призначена радницею на громадських засадах заступника міністра оборони Дмитра Кліменкова. Саме завдяки таким активним, креативним і безкомпромисним людям, як Ярова, ми маємо успіхи у різних сферах. Зокрема, вона активно працювала над тим, щоб у 2023 році до початку холодів українські військові отримали вчасно якісну зимову форму, та ще й вироблену в Україні. «Призначення Богдани Ярової — це крок до фундаментальних змін у системі. Її досвід та рішучість не залишать жодного шансу для корупції в закупівлях», — заявив Дмитро Кліменков.

МО розриває угоди з корупціонерами. Міністерство оборони розриває контракти з компаніями, що пов'язані з сім'єю підприємця Ігоря Гринкевича. Про це заявив заступник міністра Віталій Половчен-

ко. Гринкевича звинувачують у крадіжках на закупівлях одягу та білизни для ЗСУ. Сума контрактів — понад 1,5 млрд грн, але більшість поставчань не виконали.

10 січня. Наші тримають плацдарм на лівобережжі

росіяни здійснили 10 безрезультатних штурмів українських плацдармів на лівому березі Дніпра. За даними Генштабу, в цілому оперативна обстановка на сході та півдні України залишається складною.

Відбулось 42 бойових зіткнень. Ворог завдав 2 ракетних та 29 авіаційних ударів, здійснив 19 обстрілів з реактивних систем залпового вогню.

Обережно, брЕхні! Дезінформація очолила список найбільших короткострокових глобальних ризиків у світі. Так вважає Всесвітній економічний форум. росіяни активно використовують «дезу» в інформаційній війні проти нас. Тож перш ніж перепочувати щось у соцмережах, треба «вмикати» голову, перевіряти інформацію. Зокрема, користуючись сервісами «По той бік новин», «СтопФейк», «Центр протидії дезінформації» тощо.

Закон про лобізм — європейський чи диктаторський? Верховна Рада у першому читанні проголосувала за законопроект про лобізм. Віцепрем'єрка з питань євроінтеграції Ольга Стефанішина вважає, що в законопроекті відділили адвокацію (захист громадських, суспільних інтересів) від лобіювання. Громадські активісти мають протилежну думку, яку озвучили у своєму відкритому зверненні. Його підписали понад 260 неурядових організацій.

11 січня. Американська зброя в Україні — в надійних руках

«На сьогодні немає жодних вірогідних доказів потрапляння не в ті руки передової конвенційної зброї, яку США передали Україні... Ми спостерігали за тим, як українці використовують ці спроможності на полі бою. Ми бачимо, що вони використовують їх ефективно», — повідомив речник Пентагону Патрик Райдер.

Закон про мобілізацію повернувся в уряд. Депутати ВРУ активно критикували цей законопроект і не хотіли брати на себе відповідальність за його ухвалення. Тож повернули в уряд на доопрацювання. Поки владне жонглювання триває, підрозділи ЗСУ криком кри-

чать про брак особового складу і смертельну втому бійців, які воюють хто вже майже два, а хто і десять років.

Ворожі ДРГ у прикордонних районах. У Чернігівській області російська диверсійно-розвідувальна група розстріляла авто з цивільним чоловіком. російські спецназівці практично щодня намагаються потрапити на територію північних областей України, вбивають мирних громадян. Зокрема, у Деснянсько-Старогутському національному природному парку. Про це «Світу» розповів директор парку Сергій Кубраков.

12 січня. росія заплатить за руйнування Каховської ГЕС

Публічне акціонерне товариство «Укргідроенерго» розпочало роботу з двома юридичними компаніями для розроблення високорівневої стратегії судових позовів та арбітражу з метою притягнення до відповідальності російської федерації за цілеспрямовані атаки на інфраструктуру та активи компанії, зокрема знищення Каховської ГЕС, а також відшкодування завданого збитків. За оцінкою ООН, сума збитків інфраструктурі та довкіллю внаслідок російського теракту склала понад 11 мільярдів доларів. (Наслідки катастрофи для довкілля наша газета не раз висвітлювала у своїх публікаціях).

Будуть лінії укріплень? Кабінет Міністрів виділив понад 2,6 млрд грн на будівництво військових інженерно-технічних та фортифікаційних споруд, облаштування оборонних рубежів та посилення захисту кордону. У 2023-му на це уряд спрямував понад 1,7 млрд грн.

Рекрутинг? Ні, мобілізація! Рекрутингові платформи Work.ua, Lobby X, Robota.ua та «OLX Робота» дістали майже 37,5 тис. відгуків на військові вакансії. Це підсумки співпраці з ними Міноборони з кінця минулого року. За два місяці кампанії назбиралося понад 1,8 тис. вакансій від майже 400 підрозділів.

13 січня. Дрони з гаражів: панацея чи?..

Міністр цифрової трансформації Михайло Федоров закликав українців пройти безплатне навчання і збирати FPV-дрони вдома. Ця заява викликала хвилю відгуків. Як схвалення — бо це дає можливість багатьом особисто долучитися до боротьби з ворогом, так і засудження — бо держава може це робити дешевше та ефективніше. Чия правда — покаже час.

російські ракети не долетіли. «Понад 20 повітряних цілей, якими атакував ворог, не досягли своїх цілей. Або впали в полі, або підрив у повітрі, або вплинули засоби радіоелектронної боротьби Сил оборони», — заявив речник Повітряних сил Юрій Ігнат, коментуючи роботу наших ППО цієї ночі.

14 січня. Замов собі РЕБ

Речник Повітряних сил Юрій Ігнат заявив, що місцеві громади можуть закуповувати засоби РЕБ у цивільних виробників для протидії ворожим ракетами і дронам: «Зараз чи-

мало цивільних підприємств долучені до виготовлення систем РЕБ... це допомагає зберегти життя... Ракета може бути відведена, не долетіти до своєї цілі».

росіяни спалили ангари з зерном. «У Вовчанську атакували з небаченою кількістю ракет з зерном. Обстріл стався вночі, нікого, окрім звичайних охоронців там не було. На щастя, обійшлося без жертв», — поінформував начальник слідчого управління поліції Харківщини Сергій Болвінов. Зерносковище та будівлю для оброблення зерна зруйнували дві керовані бомби.

15 січня. російська «тарілка» доліталася

Збройні Сили України знищили ворожий літак дальнього радіолокаційного виявлення (ДРЛВ) А-50 та повітряний пункт управління противника Іл-22. ДРЛВ має округлу надбудову-антену радіолокаційної станції. У росії залишилося ще близько десяти таких літаків.

Запас ракет у рф поповнюється: кузні орків кують без ушину. Хоча в Україну вже прилетіло російських ракет на мільярди доларів, запаси не вичерпано і продовжують поповнюватися. «Вони не змогли суттєво наростити ці обсяги. Наразі максимальні показники залишаються такими ж — це близько 115–130 стратегічних ракет. Однак вони можуть відрізнятися залежно від місяця», — каже заступник начальника ГУР МОУ Вадим Скібіцький.

16 січня. Бої не стихають

На фронті відбулося 85 бойових зіткнень, росія завдала 2 ракетних і 13 авіаційних ударів, здійснила 32 обстріли з РСЗВ. Наші відповідають, але мають проблеми з боєприпасами.

Або воюй, або працюй на «оборонці». «Відгелер підприємства оборонно-промислового комплексу зможуть бронювати своїх військовозобов'язаних працівників без обмежень за кількістю та без врахування рівня дефіцитності їх військової спеціальності», — прокоментував постанову КМУ заступник міністра економіки України Ігор Фоменко.

17 січня. Зерновий коридор

«У середньому щомісяця ми експортували 7,5–8 млн тонн зерна. Зараз ми перейшли цей рубіж, і це означає, що потужності майже відновлені. Хоча зараз не працюють миколаївські та херсонські термінали, їхнє відновлення ще попереду. Але те, що зроблено, має дуже велике значення», — вважає президент Української аграрної конфедерації Леонід Козаченко.

Санкції таки працюють. Великі російські компанії масово залишають кіпрську юрисдикцію. Про це пише «Економічна правда». Також видання нагадує, що турецькі банки відмовляються від роботи з російськими, побоюючись вторинних санкцій. А держбанки Китаю посилюють обмеження на фінансування російських клієнтів після того, як США пригрозили вторинними санкціями проти іноземних фінансових фірм, які допомагають рф у військових діях в Україні.

ВИПРОБУВАННЯ

18 січня. Річниця автотроці у Броварах

Міністр внутрішніх справ Ігор Клименко, Голова Верховної Ради Руслан Стефанчук, очільники центральних органів виконавчої влади системи МВС, родичі та знайомі загиблих вшанували пам'ять усіх жертв авіакатастрофи у Броварах. На Байковому кладовищі у Києві, де поховані керівництво і працівники МВС, відбулася церемонія покладання квітів.

У ДБР цього дня повідомили, що матеріали розслідування авіакатастрофи гелікоптера з керівництвом МВС України 18 січня 2023 року у Броварах складають 163 томи, у 2024 році обвинувальний акт потрапить до суду.

Спецоперація ГУР: дрони атакують. У ніч на 18 січня українські безпілотники атакували нафтобазу в ленинградській області, про це повідомляє *Укрінформ* з посиланням на джерело у спецслужбах. За інформацією російських телеграмканалів, безпілотник упав і підірвався на території петербурзького нафтового терміналу — найбільшого у Балтійському регіоні.

19 січня. Нова стратегія НАТО передбачає членство України

У штаб-квартирі НАТО в Брюсселі презентували нову військову стратегію, що передбачає членство України в Альянсі та військове посилення його східного флангу з метою стримування росії, повідомляє *Guuldhall*.

Путін нападе? Населення країн Заходу має готуватися до можливого початку війни з РФ, таку думку висловив голова військового комітету НАТО Роб Бауер. А міністр оборони Німеччини Борис Пісториус сказав буквально наступне: «Ми повинні враховувати, що Путін може одного дня напасти навіть на країну НАТО. Наші експерти очікують, що це стане можливим через п'ять-вісім років».

Ще одна спецоперація. У ніч на 19 січня українські безпілотники атакували тамбовський пороховий завод, а також — нафтобазу у брянській області, що привело до пожежі та «значних пошкоджень військового об'єкту».

Затримано двох шурів. Служба безпеки України викрила чергову схему розкрадання державних коштів на поставаннях оборонних товарів. Причетними виявилися полковник ЗСУ та гендиректор львівської компанії-постачальника. Обох фігурантів затримано у Києві під час передачі «траншу» розміром 14,6 тисячі доларів.

20 січня. День вшанування «Кіборгів»

Дев'ять років тому завершилися бої за Донецький аеропорт, оборона якого тривала 242 дні. Командувач Об'єднаних сил ЗСУ Сергій Навєв назвав захист летовища «одним із найважчих протистоянь, яке виявило надзвичайну витримку воїнів на початку російсько-української війни». А фраза «Кіборги вистояли, не встояв бетон» назавжди увійшла у святий історію.

ЗАЕС замінювана. Міжнародне агентство з атомної енергії констатує, що росіяни знову заміняли Запорізьку атомну електростанцію по її периметру: міни у буферній зоні між внутрішньою та зовнішньою огорожею об'єкта, які раніше були виявлені командою МАГАТЕ й вилучені в листопаді 2023 року, тепер знову на місці.

Відновленню підлягає. Як повідомляє МОЗ України, вже вдало-

ся повністю або частково відновити 857 медзакладів, які пошкодила росія від початку війни. Серед них 474 об'єкти відновлені повністю та ще 383 — частково.

21 січня. Розцвіла «бавовна» на росії

ЗМІ повідомляють про чергову успішну атаку українських безпілотників на військові та енергетичні об'єкти РФ. Зокрема, у тулі прилетіло на оборонні підприємства «Щегловський вал» та «Конструкторське бюро приладобудування», які виготовляють засоби ППО, гармати та легке озброєння; у ленинградській області українські дрони успішно атакували нафтовий термінал «Усть-Луга Ойл» компанії «Новатек», у смоленській — авіаремонтний завод, який виробляє та ремонтує озброєння, авіаційну та військову техніку.

Окупований Донецьк — під обстрілом. Як повідомив речник Української Добровольчої Армії Сергій Братчук, росіяни зі своїх позицій на Червоногвардійських шахтах відкрили вогонь по ринку в Кіровському районі Донецька, відомо про близько 25 загиблих і 20 поранених. Окупанти традиційно звинуватили в обстрілі Донецька ЗСУ. У пресцентрі Сил оборони Таврійського напрямку наголошують: «Сили, які перебувають у підпорядкуванні ОСУВ «Таврія», у цьому випадку бойової роботи засобами ураження не вели. Донецьк — це Україна!».

22 січня. День Соборності України

«Щороку 22 січня ми завжди згадували про два ключові уроки тих часів, два дороговкази для всіх поколінь української нації: щоб здобути власну державність, треба боротися, щоб її вберегти, потрібно єднатись. І настав день, коли всім нам випало довести: ці обидва уроки завсвоєно. Це 24 лютого. Коли ми показали, що соборність і самостійність України для нас справжні, а не декларативні цінності», — йдеться у привітанні Президента Володимира Зеленського.

Прем'єр-міністр Польщі Дональд Туск відвідав Україну. Під час його зустрічі з Володимиром Зеленським йшлося про всі аспекти двосторонніх відносин, окрему увагу було приділено оборонній підтримці та можливості майбутнього спільного виробництва зброї. На брифінгу двох лідерів Туск оголосив, що Польща передає новий оборонний пакет для України та приєднується до «Спільної декларації про підтримку України», яку погодили лідери країн «Групи семи» (G7).

23 січня. «Рамштайн»-18

Перше у цьому році засідання Контактної групи з питань оборони

(«Рамштайн») відбулося у форматі онлайн-конференції та було присвячене довгостроковим потребам України. Як повідомив за підсумками засідання начальник управління преси та інформації МОУ Іларіон Павлюк, Україна отримує від іноземних партнерів озброєння для ефективного ураження ворога як на лінії зіткнення, так і в тилу, та для знищення його логістичних вузлів.

Масований ракетний удар. Вночі і вранці 23 січня противник завдав комбінованого ракетного удару по Україні, застосувавши крилаті, балістичні, авіаційні та зенітні керовані ракети. Під вогнем опинилися Харків, Київ, Павлоград, Шостка, Краматорськ, Херсон і Берислав. Унаслідок атаки пошкоджені об'єкти інфраструктури, зруйновані будинки, є загиблі й поранені. Українська ППО цього дня знищила 21 ворожу ракету, зокрема 5 балістичних «Іскандерів», із 41 запущеної.

24 січня. На белгородщині збито літак Іл-76

Військово-транспортний російський літак Іл-76, який впав у белгородській області, використовують для перевезення техніки й десанту, зокрема ракет для ЗРК С-300, якими обстрілюють Харківщину та інші прикордонні регіони України. У мінування РФ стверджують, що в літаку «перебували 65 полонених українських військовослужбовців», шестеро членів екіпажу і троє супроводжувачів, усі загинули. Пізніше ГУР повідомило, що після авіатроці до моргу потрапили лише 5 тіл, що відповідає чисельності особового складу екіпажу літака.

Прем'єри порозумілися. Очільники урядів України й Словаччини досягли низки домовленостей, зокрема щодо співпраці у питанні постачань з боку словацької компанії техніки для зведення оборонних рубежів. Окрім того, Словаччина візьме участь у реалізації Формули Миру Президента України Володимира Зеленського.

«Пташки» від Німеччини. Федеральний уряд Німеччини хоче підтримати оборону України постачанням військових гелікоптерів із запасів Бундесверу. Йдеться про 6 багатоцільових гелікоптерів Sea King Mk4, які можуть прибути в Україну вже у квітні цього року.

25 січня. Гори, гори ясно!

Нафтопереробний завод у російському місті туапсе атакували безпілотники СБУ. Після двох потужних вибухів там розпочалася масштабна пожежа, пошкоджень зазнала установка первинної обробки нафтопродуктів. Як згодом повідомило агентство *Reuters*, після удару українських дронів завод зупинив виробництво.

Новини «жабогадюкину». московський міський суд засудив колишнього офіцера ФСБ терориста Ігоря гіркіна на прізвисько «стрелков» до чотирьох років позбавлення волі за звинуваченнями у «закликах до екстремізму». Також гіркіну на три роки заборонили адмініструвати сайти, повідомляє російське інтернет-ЗМІ «Медіазона».

На болотах замерзають. За даними британської розвідки, війна проти України та скорочення витрат на житлово-комунальне господарство у росії призвели до масових відключень опалення в російських містах узимку, розв'язання цієї проблеми є ключовим питанням для путіна напередодні майбутніх виборів.

26 січня. росія «розписалась» у черговій брехні

РФ не надала Раді безпеки ООН доказів того, що на борту військово-транспортного літака Іл-76 були військовополонені українці, і відкидає вимогу проведення міжнародною комісією розслідування того, що сталося під белгородом 24 січня, повідомляє речник ГУР Міноборони Андрій Юсов.

Дайош нові енергоблоку! За словами міністра енергетики Германа Галушенка, Україна розраховує розпочати будівництво чотирьох нових атомних енергоблоків на Хмельницькій АЕС цього літа або восени, щоб компенсувати втрату енергетичних потужностей через війну з росією.

КПІ побудував сучасне укриття. У Київській політехніці старе книгозховище в підвалах найбільшої науково-технічної студентської бібліотеки перетворили на багатофункціональне укриття — воно має окремі кабінети, індивідуальні простори для відеодзвінків, власну бібліотеку та ігрову зону.

27 січня. День пам'яті жертв Голокосту

«Сьогодні світ вшанує пам'ять мільйонів жертв Голокосту. Злочину нацистів, якому ніколи не буде забуто. Кожне нове покоління має знати правду про Голокост. Це дуже важливо для того, щоб людське життя залишалося найвищою цінністю для всіх народів світу», — йдеться у зверненні Президента Володимира Зеленського.

На кіберфронті. Кіберфахівці ГУР МОУ поінформували про чергову успішну кібератаку в росії — знищення всієї ІТ-інфраструктури компанії IPL Consulting, яка впроваджувала інформаційні системи у російській промисловості.

Задля збереження генофонду. Український парламент до 23 березня проголосує зміни до законодавства, які дозволять використовувати репродуктивні клітини полеглих військових, про це розповів Михайло Радущкий, голова Комітету Верховної Ради з питань здоров'я нації, медичної допомоги та медичного страхування.

28 січня. Втрат у ворога значно побільшало

Сили оборони України за тиждень знищили 6080 російських загарбників і 952 одиниці ворожої техніки та озброєння, повідомив перший заступник міністра оборони України генерал-лейтенант Олександр Павлюк.

«Зачистили»... росіяни вбили останнього мешканця селища Степок у Сумській області. Усі інші жителі евакуювалися з населеного пункту, передає «Суспільне».

Франція надаватиме Україні по 3 тисячі артилерійських снарядів щомісяця. А, окрім того, планує протягом року виготовити для України 78 самохідних гаубиць «Цезар», шість із них мають надійти вже найближчим часом.

29 січня. День пам'яті Героїв Крут

Цього дня Україна віддає шану стійкості та мужності українських студентів, які ціною власного життя зупинили більшовицький наступ на Київ у 1918 році.

18 нових стандартів НАТО запроваджені у період з грудня 2023 року по січень 2024 року в Міно-

борони, ЗСУ та інших складових сектору безпеки й оборони України. За інформацією оборонного відомства, вони стосуються, зокрема, навчання, навігації та водолазної діяльності.

На передовій гаряче. Протягом останніх кількох днів на окупованій частині Херсонської області точилися жорсткі бої, українським захисникам вдалося розширити плацдарм для подальшого наступу на лівому березі Дніпра. Про це повідомила керівниця об'єднаного пресцентру командування «Південь» Наталія Гуменюк.

30 січня. російські активи працюватимуть на Україну

Комітет із політичних питань Парламентської асамблеї Ради Європи ухвалив проект резолюції щодо конфіскації заморожених російських активів та їхнього використання для підтримки відновлення України, повідомляє сайт ПАРЄ.

Вибухи в Криму. Серію гучних звуків уранці 30 січня чули на півдні тимчасово окупованого українського півострова. Згодом стало відомо, що Збройні Сили України вразили радіолокаційну станцію російської системи ППО поблизу селища Роздольне.

Мінус ще один літак. Збройні Сили України приземлили російський винищувач Су-34 у Луганській області — Генштаб ЗСУ.

31 січня. 50-й обмін полоненими

Україна повернула з російського полону 207 військових та цивільних українців, це вже 50-й обмін за час повномасштабної війни. Загалом вдалося повернути 3035 людей.

У «північних пальмірі» знов неспокоїно. У ніч на середу її жителі прокинулися від вибухів: безпілотники атакували НПЗ «Невський мазут». Це вже третя за січень атака дронів по нафтових терміналах петербурга й області. Критичної шкоди вона не завдала, але нерви тубільцям поспувала добряче. Маємо надію, що все краще — попереду.

1 лютого. День хороших новин

ЄС погодив виділення 50 млрд євро для України — всі 27 лідерів Євросоюзу на засіданні Європейської ради одногласно ухвалили розмір Українського фонду в бюджеті ЄС на 2024–2027 роки. Європейський парламент має остаточно ухвалити регламент передання Україні макророзподіленої допомоги у 50 мільярдів євро на пленарній сесії наприкінці лютого.

Ще один «руський корабель» пішов за адресою. У ніч на 1 лютого силами ГУР МОУ в західній частині тимчасово окупованого Криму було знищено ракетний катер російських окупантів, який охороняв пункт базування у Новоозерному. На ньому могли перебувати до 40 членів екіпажу.

Наступні пів року будуть «цікавими», оскільки в цей період закінчиться потенціал росії на лінії фронту. Такий прогноз озвучив керівник Головного управління розвідки Кирило Буданов, повідомляє *CNN*. Він не підтвердив причетність України до атаки дронів на російські об'єкти, але, звісно, і не спростував її. Натомість припустив, що атаки безпілотників на інфраструктуру росії можуть посилитись.

За повідомленнями Генерального штабу ЗСУ та інформгентств (Продовження в наступному номері)

Академічний науковий фронт: не без труднощів, але з новими успіхами

Гостем програми Володимира Семиноженка «Про науку. Компетентно» став президент Національної академії наук України Анатолій Загородній. Розмова йшла про підсумки непростого 2023 року та плани на рік нинішній і на перспективу, про реформування наукової сфери й зокрема НАН України, про головні завдання найближчого часу — як їх бачить керівництво Академії в контексті майбутньої перемоги та відбудови країни.

Враховуючи важливість обговорених питань, пропонуємо виклад цієї розмови (у децю скороченому варіанті). Повністю запис можна подивитися на ютуб-каналі НАН України за покликанням: <https://www.youtube.com/watch?v=9gyPqXTqv4&t=3s>

— Якщо порівняти 2022 і 2023 роки, який, на ваш погляд, рік був складнішим, які нові особливості з'явилися в роботі академії, пов'язані з тим, що війна затягнулася і дуже боляче відбивається на наукових інститутах? — запитав Володимир Семиноженко.

— Очевидно, що 2023 рік не був легшим, ніж 2022-й, — зазначив Анатолій Загородній. — На підтвердження можна назвати чимало чинників. Упродовж кількох місяців інститути потерпали від повітряних тривог, ракетних атак, залишалися без електроенергії й тепла, і це не могло не позначитись на дослідженнях. До того ж бюджет було скорочено, фактично на повну зайнятість працювало дуже мало інститутів. До 50 зростає кількість наукових закладів, що постраждали від ракет і обстрілів, було пошкоджено близько 250 об'єктів інфраструктури, втрачено більш як 600 одиниць унікального обладнання. На превеликий жаль, і ваш НТК Інститут монокристалів зазнав бомбардувань, є пошкодження інфраструктури й технологічного обладнання. Але в усіх установах люди працюють, вони стійкі й незламні.

— Так, академія працює, всі розуміють, що без науки не буде ні економіки, ні держави. Як ви оцінюєте результати роботи академії, можливо, в окремих важливих напрямках?

— Я почну з фундаментальних досліджень, адже саме це — головне завдання академії. В умовах, у яких доводилося жити й працювати нашим науковцям, вважаю, що академія працювала досить ефективно. Маємо чимало результатів, не побоююсь сказати, світового рівня. Це стосується зокрема інститутів, що пов'язані співпрацею із ЦЕРНОМ. Можна навести приклади теоретичних досліджень у сфері фізики кварк-глюонної плазми — це речовина, що утворюється під час зіткнення іонів за високих енергій на Великому адронному колайдері. Тут важливо спрогнозувати динаміку, зрозуміти, в який спосіб із цієї плазми утворюються елементарні частинки — передусім так званий адронний резонансний газ, а потім, власне, формуються частинки. Наші фахівці брали участь у забезпеченні експериментів, зокрема щодо контролю якості пучка вимірювання. Це дуже вагомий результат.

Своєю чергою астрономи виконували спостереження на міжнародних космічних телескопах Габбл, TESS та імені Джеймса Вебба. Маємо цілу низку цікавих результатів, що стосуються хімічного складу так званих молодих галактик, механізмів вторинної іонізації Всесвіту, дослідження екзокомет та екзопла-

нет. Використовуючи методи штучного інтелекту, нашим науковцям вдалося виявити та відкрити нові галактики, зрозуміти їхню структуру, і це дуже суттєвий поступ.

Як ми знаємо, у перші місяці війни серйозних ушкоджень зазнав найбільший у світі радіотелескоп низькочастотних декаметрових хвиль УТР-2, яким опікується Радіоастрономічний інститут у Харкові. Але радіоастрономи зуміли продовжити спостереження з допомогою французьких колег, які запропонували використовувати їхні інструменти. Нині багато зроблено і для відновлення телескопа, і є суттєві наукові результати. Така міжнародна співпраця дуже цінна, ми вдячні за допомогу.

Ціла низка цікавих результатів є і в матеріалознавстві, які вперше синтезували кристали з р-типом електропровідності, що є надзвичайно перспективним для використання в оптоелектроніці, нелінійній оптиці, інших сферах.

Серйозні досягнення і в хімікві, де синтезовані нові речовини й матеріали, які мають практичне використання. Успішними були дослідження з молекулярної біології та генетики. Зокрема генетики селекціонували посухостійкі високорожайні сорти озимих зернових культур, які, по суті, можуть замінити кормову кукурудзу, яку раніше вирощували у південних районах, але через зміни клімату врожаї були дуже низькі.

Чимало зроблено й соціогуманітаріями: здійснено демографічне і дослідження соціального стану суспільства під час війни. Видано чергові томи Франківської енциклопедії, історії української літератури, Сучасної української енциклопедії та Музичної енциклопедії.

— Хотілося б уточнити, які з цих чи інших досліджень мають уже сьогодні практичне застосування.

— Тут я згадав би електронно-променеві технології вишлавки титану із заданими властивостями; дослідження і практичне застосування біоактивної кераміки, яку вперше успішно використано для відновлення великих фрагментів кінцівок у бійців після вогнепальних поранень; спеціальні поліуретанові композити, які використовуються для зміцнення ґрунтів, оболонки тунелів, гідроізоляції, що так необхідно у метрополітені. Усе це вже використовується і приносить велику користь.

...Анатолій Загородній згадав також учених-лінгвістів, які за допомогою штучного інтелекту запропонували технології обробки великих масивів інформації — та з допомогою інституту Міністерства оборони створили базу даних і цю-

до систем озброєння та військової техніки, і щодо військових країн-агресорів, які скоїли злочини на нашій території. До бази внесено понад 70 тисяч імен російських військовослужбовців.

«Так, це просто унікальна технологія, ніхто не очікував, що це можливо зробити», — підтвердив Володимир Семиноженко.

Серед вагомих прикладів «із практичним значенням» президент НАН України назвав й Інститут монокристалів, який у надзвичайно складних воєнних умовах створив найсучаснішу лабораторію для молекулярно-генетичного і хіміко-фармакологічного аналізу», що має велике значення для створення нових ліків та проведення експертиз. А також — Харківський фізико-технічний інститут, який розробив нові елементи системи управління і захисту водоводних реакторів, які нині проходять пілотні випробування.

— Звичайно, це особлива тема і торкається її будемо обережно, йдеться про тему національної безпеки, і саме вона є пріоритетною для багатьох інститутів. Як ви оцінюєте, наскільки ефективно академія працює в цьому напрямі?

— Хочу нагадати, що влітку минулого року була організована виставка розробок в інтересах оборони й безпеки держави, на ній були представлені результати діяльності 44 інститутів НАНУ. Виставку відвідали й військові керівники, й урядовці. Виставка дістала високу оцінку, і вже на сьогодні йдеться про підписання конкретних договорів про впровадження розробок і технологій. І все це починає працювати на нашу оборону і безпеку. Не будемо уточнювати, що саме, але стосується усіх сфер оборони.

— Як ви ставитесь до того, що навів у такій складний час, коли всі спрямовані на одну справу, деякі ініціатори висловлюють ідеї щодо реформування Національної академії наук, інших академії. І не завжди зрозуміла мотивація, причому інколи йдеться про пропозиції, які можуть завдати великої шкоди розвитку науки. Скажіть, будь ласка, яка ваша оцінка таких ініціатив? І взагалі, який у вас погляд на найближче майбутнє академії?

— Наша академія ніколи не заперекувала необхідності реформ, ми маємо відповідну Концепцію розвитку і реформування академії до 2025 року. Доповідали її на засідан-

ні Національної Ради з питань науки і технологій, і вона в цілому була схвально сприйнята. Ми підготували також Стратегію розвитку науки й інновацій, детально обговорили її, направили цей проект до Кабінету Міністрів, Міністерства освіти і науки, Міністерства економіки. І Кабінет Міністрів рекомендував нам разом з Міністерством освіти і науки допрацювати цю стратегію, врахувавши пропозиції від національних галузевих академії, і ми це зробили й будемо доповідати цей проект на засіданні Національної Ради з питань науки і технологій. Сподіваємось, уже найближчим часом.

Тому ми не проти реформ, але я не раз підкреслював, що вони не мають бути придумані, потрібно зрозуміти кінцеву мету реформи, яка має бути прозорою й очевидною.

У нашій концепції розвитку академії записано чіткі покрокові дії, частково вони вже виконуються. Зокрема, ми створили інноваційні кластери, створюємо координаційні Ради з новітніх напрямів розвитку науки й технологій, а також — координаційну програму розвитку штучного інтелекту, і вона вже залучена у багатьох галузях.

Ми приділяємо і будемо приділяти особливу увагу розвитку квантових технологій, квантових матеріалів, і тут варто зазначити, що наші інститути — особливо інститути відділення фізики й астрономії, матеріалознавчі — приділяють цим темам значну увагу.

— Міжнародна спільнота ці два роки дуже активно співпрацює з Національною академією наук. Ціную ваш особистий внесок в розвиток співпраці. А які міжнародні програми уже працюють ефективно, на що можна розраховувати нашим ученим?

— Почну з наших, певною мірою, досягнень. Скажімо, Польська академія наук разом з Національною академією наук США провели конкурс на новітні наукові проекти. Особливістю його є те, що в ньому беруть участь і науковці, котрі працюють в Україні. Адже ми знаємо, що чимало вакансій пропонується нашим науковцям за межами України, це теж важливо, ми вдячні за підтримку, але головним для нас залишається підтримка насамперед тих, хто працює в Україні. У цьому конкурсі було отримано близько 400 аплі-

кацій на проекти, до виконання взято 18, і 11 з них будуть виконуватися в інститутах Національної академії наук. І, що цікаво, експертизу проектів проводила виключно Національна академія наук США. Тобто відбирали й аналізували експерти найвищого рівня. А загалом, я підрахував, що близько 85 % виконавців проектів — це працівники академії, і цим, звісно, можна пишатися.

Два наших проекти беруть участь у програмах Німецького федерального фонду досліджень. А саме — Київський академічний університет (ідеться про розробки квантових матеріалів) і Харківський фізико-технічний інститут (ідеться про сучасні дослідження фізики плазми). Тільки нинішнього року ХФТІ отримав 2,5 млн доларів на відновлення інфраструктури, приладів і обладнання, саме того, що потребується після обстрілів і пошкоджень. І ще близько двох з половиною мільйонів одержать на виконання власне наукових досліджень.

Понад десяток наших інститутів є учасниками програми НАТО «Наука — задля миру і безпеки». Ми також беремо участь у виконанні проектів «Горизонт Європа». 10 з них — закінчено минулого року, виконання ще 14 триває. Нещодавно відкрився Центр «Горизонт Європа» при Національному фонді досліджень, і це — можливість своєчасно дізнатися про нові проекти, знайомитися з умовами, особливостями того чи іншого проекту та його учасниками.

— Які головні завдання постають перед Національною академією наук третій рік широкомасштабної війни росії проти України?

— Пріоритетом для нас залишаються дослідження в інтересах оборони й безпеки. Водночас глобальні завдання нинішнього року — це дослідження в інтересах економічного розвитку країни на основі новітніх технологій — у воєнний і повоєнний періоди. Якщо конкретніше — це увага до штучного інтелекту, квантових матеріалів та квантових технологій. Це стосується і фізиків, і матеріалознавців, і хіміків, і представників наук про життя. Але також — і соціогуманітарного напрямку. Мають бути поглиблені дослідження історії України. Залучення можливостей штучного інтелекту тут неабияк допоможе.

Я вірю в наших науковців, це фантастичні люди. Узяти хоча б харків'ян, які героїчно працюють — незважаючи на постійні й жахливі обстріли — вони чітко тримають науковий фронт! І не тільки харків'яни. А в Дніпрі? Дніпро теж потерпає від обстрілів, але наукові інститути працюють і мають чимало гарних результатів. А одесити? А львів'яни? Та ми всі потерпаємо від війни, але люди готові працювати, і я кожного разу не бачив у їхніх очах розпачу, зневіри. З такими людьми ми не можемо не перемогти. І в нас будуть нові досягнення, а наша академія посяде гідне місце у світовій науці.

Оптимізація мережі ЗВО: за яким сценарієм?

На засіданні Спілки ректорів закладів вищої освіти України, що відбулось у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, керівництво МОН презентувало критерії, за якими відбуватиметься можливе укрупнення мережі вишів, а також — озвучило деякі підходи, які застосовуватимуться під час цього болючого процесу.

Про деякі найсвіжіші кейси «Світ» уже писав у минулому номері, зокрема про приєднання Української інженерно-педагогічної академії до Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна і рішення щодо відтермінування приєднання Таврійського національного університету до Києво-Могилянської академії. Процеси ці зазвичай відбуваються болісно і з великим суспільним резонансом.

— Вважаємо, що реформування освітньої сфери має відбуватися у тісному контакті з ректорським корпусом, а відповідні рішення мають ухвалювати за умови консенсусу сторін, — зауважив голова спілки Петро Куліков. — Такий підхід стосується й розгляду інших актуальних питань, зокрема ініціатив, що перебувають на розгляді у Верховній Раді.

Кошти, демографія і профтехосвіта

Міністр освіти і науки України Оксен Лісовий насамперед згадав попереднє засідання, яке відбулося вісім місяців тому і на якому йшлося про те, що вища освіта потребує певної модернізації, а пов'язано це насамперед з обставинами, в яких перебуває наша країна.

— Ми всі усвідомлюємо, що мережа наших закладів вищої освіти впродовж останніх десятиліть змінювалась і удосконалювалась, зважаючи на обставини, в яких перебувала країна, — сказав міністр. — Модернізація відбувається по-стійно, є успішні приклади, але фундаментального перегляду підходів у нас не було.

Серед передумов модернізації Оксен Лісовий назвав фінансову — у держави мало коштів, і вона не може розпоршувати їх на всі заклади. За його словами, і у керівництві держави, й у донорів (а ні для кого не секрет, що сфера освіти нині фінансується із зовнішніх джерел) виникає питання, наскільки оптимально використовуються наявні ресурси.

Ще одна передумова, на яку звернув увагу міністр — демографічна. Йдеться про критичне зниження кількості молодих людей в Україні, зокрема і в перспективі. У цьому контексті варто згадати й результати останніх досліджень, згідно з якими 25 % одинадцятикласників планують навчатись у закордонних вишах. Окрім того, в рамках подальшої євроінтеграції нашим закладам доведеться конкурувати на європейському ринку.

Важливий фактор, який впливатиме на мережу, — розвиток профтехосвіти. «Ми будемо інвестувати в профтехосвіту, ми оптимізуємо мережу закладів, — сказав Оксен Лісовий. — У нас буде набагато менше закладів профтехосвіти, але вони будуть набагато потужнішими. Що оптимальніше ми формуємо мережу, то більше донорських коштів «заходять» для підтримки закладів. І ця ланка — конкурент вищої освіти».

На засіданні Спілки ректорів: Петро КУЛІКОВ, Оксен ЛІСОВИЙ, Михайло ВИННИЦЬКИЙ, Олег ШАРОВ

Три варіанти

У сьогоднішніх умовах, за словами Оксена Лісового, можливі три сценарії розвитку подій. Перший — не робити нічого, залишити все як є, запроваджувати певні зміни до механізмів фінансування, і ринок врешті-решт сам розв'яже всі питання, і деякі заклади в нових умовах не виживуть, а збанкрутують.

— Як держава мусимо управляти процесами й мережею, — зауважив міністр. — Тому якщо ми підемо за цим сценарієм, то втратимо виші, які мають певну цінність. Ми розуміємо, що в кожному закладі, навіть якщо там спостерігається негативна динаміка, є складова, яку треба зберегти.

Другий сценарій — спробувати досягнути консенсусу. За такого варіанту заклади мають провести переговори з участю міської, обласної влади, бізнес-асоціацій, виробити спільне рішення щодо об'єднання закладів і запропонувати його МОН. А в ідеалі — ще й стратегію розвитку нового закладу. Як зауважують у міністерстві, для реалізації цього сценарію ще є певний час.

Третій сценарій — радикальний, за якого рішення ухвалюватиметься «згорі» і проводитиметься відповідними урядовими рішеннями.

На словах МОН поки виступає за другий сценарій. «Він уже подекуди реалізовується, — розповів Оксен Лісовий. — Сьогодні до нас звертаються університети, які вже знайшли між собою порозуміння і самі сформували певний сценарій». Міністр вважає, що 60-70 % університетів виживуть і будуть підсилені — шляхом приєднання тих, кому вижити важче.

Скільки вишів має бути в місті?

Більше конкретики додав заступник міністра освіти і науки Михайло Винницький, озвучивши певні цілі й підходи. Зокрема, планується зменшити кількість державних ЗВО до плюс-мінус ста, середня кількість студентів у виші має бути близько 10 тисяч (ідеться про виші системи МОН і МОЗ). Заклади Міноборони і Мінкульту не чіпатимуть, так само як і переміщені у 2022 році виші, а також — маленькі «містоутворювальні» ЗВО.

У більших містах планується приєднання менших закладів до більш рейтингових. Наприклад, так зробили, приєднавши Одеський державний екологічний університет до Одеського національного університету імені Мечнікова. Інший варіант — об'єднання двох вишів за галу-

зевом ознакою. За словами Михайла Винницького, вже зараз відбуваються певні переговори між Львівським національним університетом природокористування і Львівським національним університетом ветеринарної медицини та біотехнологій імені Степана Ґжицького.

А далі було ще цікавіше, адже Михайло Винницький озвучив критерії, за якими надалі планується здійснювати об'єднання закладів. Перший з них — населення міста/області.

— Наприклад, у містах, де проживає менше ніж 100 тисяч населення і працює один виш, його треба зберігати — йдеться про Ніжин, Острогож, Глухів, Дрогобич, Ізмаїл, Переяслав і Кам'янське, — конкретизував заступник міністра. — У містах, де менше ніж 100 тисяч населення і в яких працюють два заклади вищої освіти, їх пропонують об'єднати (Кам'янець-Подільський, Умань). У містах від 100 до 350 тисяч (Полтава, Тернопіль, Рівне, Івано-Франківськ, Чернівці, Херсон, Луцьк, Житомир, Суми) може існувати два заклади — у такий спосіб підтримуватиметься конкуренція в межах міста.

У більших містах (з населенням понад 350 тисяч) МОН пропонує формувати мережу за принципом трьох типів: навчальні інститути (які мають тісний зв'язок з роботодавцем і роблять акцент на дуальну освіту), дослідницькі університети (науково-інноваційні центри) й світоглядні академії (навчальні заклади з міждисциплінарними освітніми програмами).

Другий критерій, який озвучив Михайло Винницький: у державних ЗВО (крім містоутворювальних) має бути не менше ніж 5 тисяч студентів денної форми. На думку посадовця, це мінімум для забезпечення вибірковості дисциплін і конкуренції між викладачами. «Якщо заклад переміщений і не має п'яти тисяч студентів, то його можна приєднати до закладу в місті перебування з утворенням автономного підрозділу для підготовки кадрів для повернення після деокупації», — додав Михайло Винницький.

Первинне об'єднання (укрупнення) МОН пропонує проводити за принципом, по-перше, посилення «класичних» закладів соціально-гуманітарними, педагогічними, природничими, по-друге — посилення «політехнічних» закладів технічними й будівельними, по-третє — посилення «технологічних» закладів аграрними, харчовими, ветеринарними.

На першому етапі пропонується приєднання «галузевих» закладів, які перестали бути галузевими,

до класичних політехнічних і технологічних вишів. За словами Михайла Винницького, передбачається, що кожен об'єднаний заклад отримає інвестицію в лабораторне обладнання в сумі до 1,5 млн доларів упродовж 6 місяців після відповідного рішення Кабінету Міністрів.

На другому етапі (до кінця 2024 року) — передбачено формування «укрупнених інноваційних центрів». Інвестиції від Світового банку в кожен ЗВО пропонуватимуться в обсязі до 5 мільйонів доларів. Але є вимога від донорів — мати у складі вишу медичний інститут (за словами Михайла Винницького, це може бути колишній медичний ЗВО).

Кому «пощастить»?

МОН уже склало певну програму об'єднань. За словами Михайла Винницького, були плани до кінця лютого провести 5 таких об'єднань. Але, як ішлося вище, питання приєднання Таврійського національного університету до «Могилянки» відкладено на певний період. А от рішення про приєднання Української інженерно-педагогічної академії до ХНУ імені Каразіна уряд ухвалив 13 лютого — наступного дня після засідання спілки.

Щодо найближчих перспектив (на березень), то в цьому плані прописано, наприклад, приєднання Державного університету економіки і технологій до Криворізького національного університету, Української академії друкарства до Львівської політехніки, а також — об'єднання Поліського національного університету і Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Окрім того, за словами Михайла Винницького, вже почалися переговори між МОН і МОЗ, щоб створити потужний виш на базі одразу трьох ЗВО у Рівному.

В Українській академії друкарства відреагували на цю інформацію вже після засідання спілки, зауваживши, що попередніх обговорень чи погоджень з колективом не було. «Ми спостерігаємо повторення торгівничого сценарію, коли намагаються провести реорганізацію без діалогу зі студентами, працівниками, стейкхолдерами, партнерами, — йдеться у повідомленні на офіційній сторінці вишу. — Міністерство висловило побажання до «реорганізації за власним бажанням», не врахувавши те, що такого бажання у нас немає».

Щодо рішень, які вже ухвалено, то міністр і його заступник відзначили позитивний досвід об'єднання Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського з Національним університетом кораблебудування ім. адмірала Макарова — як приклад, коли виші змогли домовитись між собою.

Чи є четвертий шлях?

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка збудований шляхом об'єднання закладів. Перша проректорка цього вишу і експертка освіти і науки Лілія Гриневич вважає, що за можливого об'єднання обов'язково має бути пропозиція від засновника. А далі починається дуже серйозна фаза переговорів і важкої роботи, і тут особливо важливою, на думку Лілії Михайлівни, є роль тих закладів, які стають основою для приєднання.

Ректор КНУ імені Тараса Шевченка і заступник голови Спілки ректорів Володимир Бутров роз-

повів про досвід приєднання Національної академії державного управління при Президентові України. Він визнає — ця робота потребує шалених зусиль, а кожен крок має бути продуманим у практичній площині: щодо працівників, майна, ділянок. І тут потрібні підтримка і супровід МОН. Трапляються і курйозні ситуації. Наприклад, донині у КНУ тривають суди з працівником, якого було звільнено... ще до приєднання.

Пролунали на засіданні й поки «екзотичні» пропозиції — щодо можливої корпоратизації вишів. Голова комітету ВР з питань освіти і науки Сергій Бабак зауважив, що в комітеті готові обговорювати варіанти, які нині здаються фантастичними.

На думку ректора Національного університету біоресурсів і природокористування, заступника голови спілки й експертка освіти і науки України Станіслава Ніколаєнка, перед тим, як проводити масштабне укрупнення університетів, уряду потрібно було представити програму відродження й відбудови України, де було б визначено, які галузі будуть пріоритетними. І вже під них — вибудувати оновлену мережу закладів. Щодо можливої «економії» на університетах, то, на думку ректора, це може призвести до деінтелектуалізації України.

Ректор Запорізького національного університету Микола Фролов зауважив, що, окрім трьох шляхів, про які йшлося під час дискусії, є ще й четвертий — парламенту з подання МОН слід внести зміни до закону «Про вищу освіту» і в такий спосіб формалізувати підходи й параметри у законодавстві.

У результаті дискусії було сформовано пропозицію щодо створення спільної робочої групи Спілки ректорів і МОН для напрацювання підходів до об'єднання державних закладів вищої освіти у регіонах. До неї було запропоновано включити представників профільного комітету, а також обласних військових адміністрацій. За яким сценарієм розгортатимуться події — невдовзі побачимо.

Про фінансування і вступ-2024

На засіданні спілки обговорили й особливості фінансування закладів освіти у 2024 році. Як нагадав директор департаменту фахової передвищої, вищої освіти МОН Олег Шаров, цього року розподіл фінансування ЗВО знову здійснюватиметься за формулою — як це було до призупинення урядової постанови № 1146 після початку повномасштабного російського вторгнення. Зважаючи на реалії, до формули запропоновано внести деякі зміни, зокрема до показників регіональної підтримки, наукової діяльності й міжнародного визнання. Відповідний проект постанови вже погоджено з усіма центральними органами виконавчої влади.

Обговорили на засіданні й нюанси урядового законопроекту № 10399 «Про внесення змін до деяких законів України щодо фінансування здобуття вищої освіти та надання державної цільової підтримки її здобувачам», зокрема його потенційний вплив як на формулу, так і на вступну кампанію. Але чи буде його ухвалено — питання поки відкрите.

Дмитро ШУЛКІН
Фото автора

СТРАТЕГІЧНА ГАЛУЗЬ

Поглиначі нейтронів: зроблено в Україні

Питання створення і вдосконалення поглинальних стрижнів системи управління і захисту ядерних реакторів України є надзвичайно важливим для нашої країни, адже раніше відповідні конструкції поставлялись із Росії. Тож проблема імпортозаміщення постає достатньо гостро. До її розв'язання активно взявся колектив науково-технічного комплексу «Ядерний паливний цикл» ННЦ «Харківський фізико-технічний інститут» Національної академії наук України — про це йшлося на одному з нещодавніх засідань Президії НАН. Про розробки харківських науковців розповів директор НТК Володимир КРАСНОРУЦЬКИЙ.

Існування елементів, що поглинають нейтрони, дало змогу не тільки приборкати ядерну енергію та застосувати її у мирних цілях, але й забезпечити створення реакторів з найвищими фізичними й економічними показниками.

Як нагадав Володимир Красноруцький, нейтронпоглинальні матеріали у складі конкретних конструкцій, по-перше, покликані регулювати потужність реактора, по-друге — забезпечують рівномірний розподіл нейтронів в активній зоні й управління запасами реактивності установки, по-третє — виконують безпекову функцію, тобто можуть заглушити реактор при аварійних або надзвичайних ситуаціях.

У ХФТІ протягом багатьох років проводились роботи над багать-

ма варіантами паливних систем, які застосовуються у світі. І цей досвід, за словами доповідача, втілюється, зокрема, у розробці нейтронпоглинальних матеріалів і створенні конкретних конструкцій з їхнім застосуванням. Наприклад, було розроблено нейтронпоглинальний матеріал — моноаломінат гадолінію, виготовлено дослідну партію поглинальних елементів (ПЕЛ), яку поставили в реактор криголама.

— Ці розробки дали поштовх фундаментальним дослідженням із застосування матеріалів такого класу як адсорбенти нейтронів для будь-яких реакторів, але наперед — для реакторів ВВЕР (які й використовуються зараз в Україні — ред.), — зауважив Володимир Красноруцький.

Інший приклад — в ННЦ ХФТІ були розроблені технології та обладнання для створення дисперсійно-матричного палива для роботи в криголамах, підводних човнах, космічних апаратах із ресурсом роботи до 25 років.

— Після здобуття незалежності ми запропонували тоді ще концерну «Укратоменергопром» на основі наших напрацювань розробити конкретні поглинальні стрижні системи управління і захисту (ПС СУЗ) для застосування в реакторах ВВЕР-1000, але тоді вирішили, що вигідніше купити пропозицію «зі сторони», що й було зроблено після того, як росіяни запропонували свої ПЕЛі, — розповів Володимир Красноруцький.

Але час поставив перед науковцями нові виклики. Після того, як було ухвалено рішення не вивозити відпрацьоване ядерне паливо в Росію, а створити власне сховище на Запорізькій АЕС, НТК ЯПЦ ХФТІ було запропоновано розробити матеріали й конструкції для безпечного зберігання відпрацьованого ядерного палива в контейнерах сухого зберігання.

— Ми розробили технічний проект, усі технології, передали їх на завод «Атоменергомаш» і навчили персонал, — розповів Володимир Красноруцький. — Поки тривало освоєння технологій на заводі, ми на своїх лабораторних ділянках виготовили 13910 ПЕЛ для комплектації збірок ВЯП у сухому сховищі ЗАЕС.

Потім настали часи, коли в Україні почали більш оптимістично дивитись на використання потенціалу НТК ЯПЦ ХФТІ у створенні влас-

Володимир КРАСНОРУЦЬКИЙ

ного виробництва для розвитку нашої атомної енергетики. Зокрема, «Енергоатом» поставив задачу розробити поглинальні стрижні системи управління і захисту безпосередньо для реакторів ВВЕР-1000. Харків'яни впорались і з цим завданням — створили всі технології й конструкції, стенд для випробувань. Дослідні партії для випробувань мав виготовляти завод в Енергодарі, але він опинився в окупації.

— У підсумку НТК «Ядерний паливний цикл» ННЦ ХФТІ взяв зобов'язання виконати це завдання, — розповів Володимир Красноруцький. — Разом з ВП «Атоменергомаш» було розроблено робочий проект і виготовлено дослідну партію — 12 ПС СУЗ, яку було поставлено на Рівненську АЕС. Також було сформовано усю документацію. Потім ми дістали нове замовлення на виготовлення партії у кількості 28 ПС СУЗ для дослідно-промислової експлуатації та вже почали виробництво.

Як резюмував доповідач, у ХФТІ триває робота над матеріалами й конструкціями, щоб досягнути найвищих економічних і фізичних показників на реакторах, які працюють зараз, і які можна буде використати у нових типах реакторів, зокрема і малих модульних. Також Володимир Красноруцький додав, що для виконання усіх цих завдань на високому рівні слід зміцнити дослідну і технологічну базу ННЦ ХФТІ — провести модернізацію ділянок, розробити проект нової дільниці для проведення робіт з нейтронпоглинальними матеріалами, а також — відновити бу-

дівлі ННЦ ХФТІ, які постраждали від російських обстрілів.

Під час обговорення пролунало запитання — чи вплине заміна російських ТВЕЛів на паливо компанії Westinghouse на час життя поглинальних елементів. Як зауважив Володимир Красноруцький, робота з диверсифікації ядерного палива проводиться вже давно — зокрема, це здійснювалося в рамках міжурядової угоди України й США. Було повністю обґрунтовано можливість застосування цього палива в наших реакторах. Так, у ХФТІ було створено спеціальний відділ — Центр проектування активних зон, який разом з «Енергоатомом» розв'язував усі проблеми і робив обґрунтування разом з компанією Westinghouse. Тож паливо цієї компанії активно використовується на наших АЕС. Науковці засвідчують — заміна ТВЕЛів не вплине на час життя поглинальних елементів.

Науково-технічний центр АТ НАЕК «Енергоатом» реалізує чимало проектів з харківськими науковцями. Наприклад, як нагадав у своєму виступі головний інженер цього підрозділу Олег Годун, ХФТІ взяв на себе комплексний супровід впровадження тепловидільних збірок на третьому енергоблоці Південноукраїнської АЕС. Результати цієї роботи дали змогу перевести всі енергоблоки наших станцій на паливо Westinghouse.

Серед проектів, які плануються далі реалізовувати із залученням ННЦ ХФТІ, Олег Годун назвав упровадження нових паливних циклів — це пов'язано з оптимізацією ремонт-

них кампаній на АЕС. Інший проект, який розглядається для спільної роботи з ХФТІ, — вивчення можливості впровадження ТВЗ зі збагаченням понад п'ять відсотків. «У перспективі це приведе до збільшення терміну експлуатації ядерного палива, що ставить питання — щодо славів, конструктивних особливостей тощо», — додав Олег Годун.

Окрім того, як зауважив експерт, у контексті можливого будівництва енергоблоків АР 1000 постає питання щодо постачання за частин національного виробництва і зниження вартості цього проекту, зокрема завдяки використанню вітчизняних систем управління і захисту реакторів. І це лише питання, які можна буде вирішити з допомогою науковців НАН.

Також на засіданні говорили й про створення підприємства, яке буде виготовляти збірки поглинальних елементів. Академік НАН України Володимир Семиноженко зауважив, що в Харкові є майданчики, щоб побудувати таке підприємство. Натомість Олег Годун розповів, що «Енергоатом» розраховує відкрити таке виробництво у себе. За словами головного інженера — технічного директора філії «Відокремлений підрозділ «Атом-енергомаш» АТ НАЕК «Енергоатом» Сергія Лаврова, нині завершується етап техніко-економічного обґрунтування, невдовзі його буде подано на державну експертизу. Наступний крок — проектування такого виробництва. Але в будь-якому разі, як наголосив Володимир Семиноженко, НАН може взяти на себе набагато більше роботи, аніж науковий супровід і дослідні роботи. Перспективи у відповідних підприємств можуть бути великими, адже декілька європейських країн, які приєдналися до санкцій, потребуватимуть нових поглинальних збірок на заміну російським.

Отже, майбутнє покаже, де відбуватиметься виробництво, але, як запевнив президент НАН академік Анатолій Загородній, академія підтверджує бажання і можливість долучитися до цієї справи, організація наукових досліджень і координація буде здійснюватись на належному рівні, а співпрацю з «Енергоатомом» буде розширено.

Підготував Дмитро ШУЛІКІН
Фото автора і ННЦ ХФТІ

Олег ГОДУН

Сергій ЛАВРОВ

КОНКУРС

Конкурс на заміщення посади директора Інституту правотворчості та науково-правових експертиз Національної академії наук України

Національна академія наук України відповідно до свого Статуту та Методичних рекомендацій щодо особливостей обрання керівника державної наукової установи, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 998 «Деякі питання обрання та призначення керівника державної наукової установи», оголошує конкурс на заміщення посади директора Інституту правотворчості та науково-правових експертиз Національної академії наук України.

З умовами конкурсу можна ознайомитися на офіційному сайті Національної академії наук України.

Документи претендентів приймає Відділення історії, філософії та права Націо-

нальної академії наук України до 25 березня 2024 року.

У разі поштового відправлення датою подання документів вважається та, що зазначена на поштовому штемпелі.

Документи, подані претендентами після закінчення встановленого строку, не розглядаються.

Дату проведення виборів директора Інституту правотворчості та науково-правових експертиз Національної академії наук України буде визначено після завершення приймання документів і повідомлено на офіційному сайті цієї установи.

Президія Національної академії наук України

КОНКУРС

Конкурс на заміщення посади директора Інституту теоретичної фізики ім. М.М. Боголюбова Національної академії наук України

Національна академія наук України відповідно до свого Статуту та Методичних рекомендацій щодо особливостей обрання керівника державної наукової установи, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 998 «Деякі питання обрання та призначення керівника державної наукової установи», оголошує конкурс на заміщення посади директора Інституту теоретичної фізики ім. М.М. Боголюбова Національної академії наук України.

З умовами конкурсу можна ознайомитися на офіційному сайті Національної академії наук України.

Документи претендентів приймає Відділення фізики і астрономії Національної

академії наук України до 25 березня 2024 року.

У разі поштового відправлення датою подання документів вважається та, що зазначена на поштовому штемпелі.

Документи, подані претендентами після закінчення встановленого строку, не розглядаються.

Дату проведення виборів директора Інституту теоретичної фізики ім. М.М. Боголюбова Національної академії наук України буде визначено після завершення приймання документів і повідомлено на офіційному сайті цієї установи.

Президія Національної академії наук України

Життя на кордоні з ворогом

Як живе Національний парк «Деснянсько-Старогутський»

«Буває тиждень затишшя, і думаєш: ну все, заспокоїлись росіяни. Але насправді кількість й інтенсивність обстрілів зростає. Луляють з усього. Гелікоптери НУРСами, «гради», КАБ 500, 120-міліметровий міномет, «Васильок» (автоматичний міномет калібру 82 мм — ред.), «шахеда». Кидають з квадрокоптерів вибухівку. Мета — тримати наші війська у напрузі й щоб не можна їх було перекинути на Схід», — розповідає директор Деснянсько-Старогутського національного природного парку Сергій КУБРАКОВ.

Сергій КУБРАКОВ

Наслідки руйнувань доквілля та приміщень парку

Ми нарешті знайшли час, щоб спокійно поспілкуватися і записати давно заплановане інтерв'ю про будні прикордонного парку в часи війни. Сергій був засмучений — саме в цей день прийшло повідомлення про загибель двох мешканців прилеглих до парку сіл, обох він знав особисто, до того ж один до виходу на пенсію працював у парку інспектором. Чоловіки їхали на мотоциклі лісовою дорогою, коли їх розстріляла з автоматичної зброї російська ДРГ.

Майже в окупації

«З перших днів уся територія парку була відрізана від решти України, росіяни обійшли заповідні ліси та болота з двох сторін, магістральними дорогами. У самому парку та прилеглих селах не з'являлися. На підконтрольній Україні території від нас можна було потрапити тільки через російські блокпости, які з перших днів були встановлені на мостах через великі річки, зокрема через Сейм», — розповідає Сергій Кубраков.

Перший місяць територія парку не зазнавала потужних обстрілів. Співробітники чули рух ворожої техніки, фіксували проліт літаків, інколи — пуски ракет по Шостці. Населення почало відчувати нестачу продуктів у магазинах, ліків в аптеках, інших товарів першої необхідності.

Установа працювала як завжди, робочий день — як годиться, усі виконували свою роботу. Але безпосередня близькість кордону з росією (від контори парку — 400 метрів) створювала постійну напругу.

— Працівники завалювали дороги з боку РФ, щоб завадити їхати російській техніці, а тільки через кілька місяців такі вказівки офіційно надходили. Ще ми розуміли, що росіяни можуть у будь-який момент перейти кордон і окупувати Середину-Буду, де розташовано центральний офіс і перебувають багато працівників. У Середині-Буді на той момент жило десь 5-6 тис. мешканців, зокрема близько 30 наших співробітників. Та й у відділеннях парку було тривожно. Заїжджаєш у Стару Гуту, де контора одного з ПНДВ (природоохоронне науково-дослідне відділення — ред.). До російської траси з твердим покриттям — кілометрів вісім. Але коли нею починається рух важкої техніки, то відчуваєш навіть на такій відстані. Що буде з сім'ями, дітьми — невизначеність, — згадує Сергій.

У Старій Гуті тоді було близько 350 мешканців, з яких у парку працювало десь півтора десятка. Один з інспекторів працював і мешкав у селі Нововасилівка, яке просто на кордоні. Також недалеко від кордону

база відпочинку «Деснянка», яка належить парку і де ще двоє працівників жили й обслуговували її.

«Головним було забезпечити людей. Ми скоригували робочий графік: інженерно-технічні працівники в адміністрацію приходили тільки за крайньої потреби, решту часу працювали дистанційно. Так ми працювали, поки ворогів не вибили з Бучі та Ірпеня. Зрозумівши, які звірства вони можуть коїти, люди почали виїжджати далі від кордону — у Суми, Шостку, Чернігів, Конотоп, Київ, у західні області. Хоча росіяни вийшли вже й із Сумської області, але залишалася постійна загроза, що знову можуть зайти через кордон. І пліс почалися постійні обстріли — у травні», — каже Сергій Кубраков.

Сорок кілометрів особливої небезпеки

Деснянсько-Старогутський НПП створено у 1999 році для збереження природних ландшафтів Лівобережного Полісся. Він складається з двох віддалених одна від одної частин: Придеснянської та Старогутської.

Придеснянська розташована в заплаві Десни та її приток. Це одне з найкраще збережених місць такого типу в Україні. Багато озер, стариць, боліт. Під час осінньо-весняних міграцій тут зупиняються на короткій відпочинку багато птахів.

Старогутська частина — це густий віковий ліс на кордоні з росією, південне продовження Брянських лісів. Таких лісових масивів на Поліссі практично не залишилося. Старогутська частина — південна межа для багатьох видів північної фауни: бурого ведмеда, рисі, сичка-горобця та інших.

На території парку є багато червонокнижних видів рослин і тварин. У 2009 році територія НПП стала ядром біосферного резервату й набула міжнародного природоохоронного статусу. ЮНЕСКО видало сертифікат нашому парку та низці російських заповідних територій, які увійшли в російський біосферний резерват. Попереду були великі перспективи міжнародного співробітництва. Вся співпраця була зупинена у 2014 році.

Старогутський масив на півночі окреслений кордоном з росією протяжністю близько 40 кілометрів. З півдня його обмежує річка Уличка. Спільний кордон був колись перевагою і шансом на плідне міжнародне співробітництво, адже по той

бік — біосферний резерват Нерусо-Деснянське Полісся, ядром якого є природний заповідник Брянський ліс. Мало хто розумів, яку небезпеку приховує сусідство з ерефією.

«Масштаби війни я зрозумів після того, як артобстрілом був розбитий колишній піонертабір «Десна», який розташований у ста метрах від нашої бази відпочинку «Деснянка», і який парк використовував для проведення екозаходів, турзальотів тощо. Це не був військовий об'єкт, це був об'єкт для дітей. Тоді стало зрозуміло, яка біда прийшла на нашу землю», — каже директор парку.

У кінці липня 2022-го відчувалося війну і село Стара Гута. Почалися обстріли з «градів» та мінометів. Були прильоти у контору ПНДВ, знищили гараж, автомобіль УАЗ. Люди, слава Богу, залишилися живі.

«Інспектора контузило, але, слава Богу, живий»

Дуже допомогли працівники Фонду Зуккова (Німеччина), які придбали для парку два потужні акумулятори й регулятор перемикачів, зазначає Сергій. Завдяки цьому весь час працювали ком'ютери, помпи, які качали воду в системі опалення тощо. Це дуже виручало під час відключень електроенергії. Дітям співробітників працівники цього фонду вже другий рік перед Різдом дарують подарунки.

— Три наші авто, які були для патрулювання, поїхали в армію, тож ми патрулювали на старенькій «Волзі». Зиму 2022-23 років пережили попри обстріли та усе інше. Чекали весну з надією, що прийде мир, але... Обстріли в рази збільшилися — сіл, території парку, росіяни пошкодили контору Уличького ПНДВ, тричі обстріляли контору Старогутського, двічі вдарили по адмінбудівлі у Середині-Буді. Але найбільше дісталось нашій базі «Деснянка». Десь о десятій вечора 21 травня цього року був авіаудар, частину приміщень геть зруйновано. Центральний корпус вже відновлено не підлягає. Там була якраз рейдова група і два співробітники бази, які просто дивом не загинули — трьох поранило, інспектор дістав контузію, але усі живі.

Що з майна відліло — перевезли у Середину-Буду. З травня 2023-го більшість працівників служби держохорони Старогутського ПНДВ відправлено на простій — щоб забезпечити їх.

Ця весна була сухою, без дощів, росіяни цим скористалися і підпа-

лили Старогутську частину парку недалеко від кордону. Пожежа сталася у період, коли гніздилися рябчик, глушець, тетерук. Кладки й пташенята загинули. Ну й дрібні усі ссавці не встигли втекти й загинули теж. Як і мурахи та інші комахи. Обрахувати це просто неможливо.

Зберегти людей

Тема обстрілів виникає через кожні кілька хвилин нашої розмови, Сергій починає активно жестикулювати, збивається з ритму розповіді.

«Логіки не знайти у цих обстрілах, руйнуються школи, приватні будинки, цивільна інфраструктура. Розстрілюють місцевих мешканців — для чого??? Першого вересня вдарили по місту Середина-Буда з «градів», потужно. Спалахнуло відразу 5-6 будівель, наше пожежне авто виїжджало теж, хоча наші співробітники ризикували життям, я їм дуже вдячний за цю мужність. Після одного з обстрілів нашої контори у Середині-Буді ми ухвалили рішення про евакуацію інженерно-технічних працівників — бухгалтерію, кадри, відділ екопросвіти — у Шостку. Дякую міському голові, знайшли прихисток в екопросвітньому центрі міста, з яким дружимо безліч років».

У Середині-Буді залишилися транспортний та господарчий відділ. А також частина відділу охорони, він зосереджений зараз на охороні заплави Десни, бере участь у фіксації шкоди від збройної агресії РФ.

— Заходять ДРГ. Цьогоріч улітку розстріляли біля Старої Гути УАЗ з працівниками держлісгоспу, зокрема загинули мої друзі, яких знаю дуже давно, — веде далі співрозмовник. — Машина підірвалася на протипіхотній міні, а потім ДРГ добила тих, хто вижив, з кулеметів та автоматів. Іншим разом знову ж біля Старої Гути розстріляли локомотив, жінку-експедитора вбили відразу, а водій був поранений, але встиг добігти до наших військових. Росіяни усе знімають на відео і потім викладають у своїх пабліках, хваляться скоєними злочинами.

Кому — війна, кому — мати рідна

«Браконьєрів війна не зупиняє. Користуються тим, що через обстріли не завжди може вийти відділ охорони, нищать водні біоресурси. Але все-таки ми їх ловимо. Попри обстріли тощо. У заповідній зоні — урочищі Великі Боги — затримали бра-

коньєра, який встановив сітки й витягував рибу з Десни. Це вже втретє його упіймали. То він сітки скинув і — тікати. Але скільки б мотузочці не витись, а кінець буде. Збитків нарахували 140 тисяч, ідуть слідчі дії».

У тому році литовці нам подарували один всюдихід, а естонці — ще два. І це нам шалено допомагає й охорону вести, і логістику організувати. Ми їм так вдячні, що немає сил це передати. Бо ми залишилися тільки зі старою «Волгою».

Німці часто питають: що вам треба, чим допомогти? Це важливо — відчувати, що ми не самі. Основна проблема — замінування. Війна закінчиться, але доступ буде закритий багато років. Наголошую, що вже зараз необхідно шукати джерела фінансування робіт з розмінування, готувати фахівців», — каже Сергій Кубраков.

Кожні відвідини найціннішої території, серця парку — Старогутського лісового масиву — це височенний ризик, як для науковців, так і для служби охорони. Окрім цього, значна частина цього масиву потрапляє у двокілометрову зону відчуження, організація якої планується сьогодні біля кордонів України. Для компенсації за збалансування структури парку важливо вже зараз знайти нові території для розширення. Фахівці підготували пропозиції з розширення парку лісовими урочищами Очкиського лісництва Свеського лісгоспу, по них зараз готують експертний висновок. Окрім Очкиського масиву, варто заповідати й заплаву Десни в межах Чернігівської області.

Чим особливий

— У 2024-му парку виповниться 25 років, і весь цей час я пропрацював у ньому на різних посадах, — розповідає Сергій Кубраков. — Чим наш парк особливий? Пишаюсь, зокрема, що ще з 2000 року ми щовесни встановлюємо сезон тиші. Тоді не було ще жодних нормативних документів та вказівок про це, і ми робили такі сезони не для звітів, а щоб птахи й звірі могли гніздитися та кублитися без шуму і галасу. Жодної рубки у цей період ми не провели.

Лісовпорядкування передбачало призначення в рубку дубів віком понад 100 років. У 2010 році як головний природознавець я пояснював усім, що цього робити не можна. Ми збрали тоді комісію, до якої увійшли лісопатолог «Сумілісу», представники облуправління лісового господарства, об'єктологі. Акутували ці ліси, і я домігся висновку, що ці насадження мають наукову і природну цінність і там рубати не можна. А коли у 2012-му затвердили новий проект організації території парку, ми вже ці дуби перевели в заповідну зону. Реально можна було отримати мільйони за зрізану деревину, але ми вирішили таку красу зберегти.

І ще — у нашій заповідній зоні не виписано жодного лісорубного квитка. Окрім рубки після бурелому у чотирьох пожежонебезпечних виділах. Решту буреломів та інших загиблих насаджень ми залишали без рубки. Заклали дослідні ділянки й проводимо дослідження, як відновлюється ліс природним шляхом. На жаль, багато наукових дослідів, планів росіяни нам поламали. Доведеться починати нові. Ідей у нас багато. Головне — перемогти у цій війні. І щоб наші співробітники, а у нас троє — у лавах ЗСУ, повернулися.

Записав Олег ЛИСТОПАД
Фото автора та Сергія КУБРАКОВА

Україна — Польща: приречені на стратегічну співпрацю

Непроста спільна історія, економічні протистояння, але водночас — справжній народний вибух співчуття від початку повномасштабного російського вторгнення, а ще спільний сенс існування двох націй — свобода... Нещодавно у Медіацентрі Україна — Укрінформ було презентовано книжку відомого письменника і дипломата, голови Ради Українсько-польського інформаційно-аналітичного Незалежного Медіа Форуму, члена Президії Української Ради Миру Юрія Щербака «Україна в обіймах Польщі. Реалії і пророцтва». Видання — заклик зберегти й помножити набутки українсько-польської дружби і стратегічної співпраці. Крім того, це ще одне документування злочинів війни й обставин, у яких опинилися сьогодні українці в Україні й за кордоном.

З перших хвилин російської агресії Польща стала найближчим і найвірнішим союзником України в політичній, військовій, економічній, інформаційній та гуманітарній сферах. У книжці автор виклав, зокрема, свої спогади й спостереження на початку війни, коли він сам був змушений виїхати до Польщі.

— Я став свідком неймовірної події — це був «біблійний» вихід нашого народу, переважно жінок з дітьми, — розповів Юрій Щербак під час презентації. — Бачив нескінченні колони автомобілів і автобусів перед польським кордоном. Тоді відбулась насправді демографічна катастрофа, адже виїжджали жінки з дітьми — наше генетичне багатство. На жаль, не всі діти повернуться в Україну, вони збага-

Книжка розповсюджується безкоштовно

тять генофонд інших країн. Мільйони людей перейшли кордон з Польщею, і ця країна прихистила наших людей — про це, власне, книжка. Нею прагнув віддячити полякам за прекрасне ставлення до українців.

На думку автора, те, що відбулось у польсько-українських відносинах з 24 лютого 2022 року, не має аналогів у сучасній історії, адже це був «справжній народний вибух співчуття поляків до сусідів, приятелів, бажання допомогти, нагодувати, приголубити дітей, зняти страшні стреси, розв'язати питання з освітою і працевлаштуванням».

Юрій Щербак пише, що українські біженці були вражені, побачивши, що вся Польща увішана синьо-жовтими прапорами, а в центрах приймання біженців — волонтери, які володіють україн-

ською мовою, уважна опіка, харчування і подарунки: дитячі речі, предмети косметики. Автор переконаний — у майбутньому буде багато досліджень, присвячених цьому явищу.

Під час презентації Юрій Щербак навів декілька цифр. За польськими даними, 77% поляків допомагали біженцям. Є деякі відомості, що люди зібрали на допомогу українцям навіть більше коштів, ніж дала польська держава.

— Звичайно, знаємо і про інші приклади, — розповідає автор. — Так, були й не дуже прихильні до українців люди, а були й відверті вороги українців, які висунули програму «Ні бандеризації Польщі» — це була маргінальна партія, яка провалила вибори в сейм.

Коли «медовий місяць» підтримки минув, українсько-польські відносини постали перед новими викликами, почалися тертя. За словами Юрія Щербака, один політик із команди чинного прем'єра Польщі Дональда Туска сказав, що, можливо, в основі наших суперечностей лежать історичні коди — мовляв, поляки почувують себе «шляхтою», а українці — «козаками».

— Не знаю, наскільки ці історичні коди впливають на наші відносини, але я напевно знаю, що на них впливає зіткнення національних інтересів, — вважає Юрій Щербак. — Переконаний, що в цій ситуації немає однозначно правих чи винуватих. Обидві сторони повинні були сісти за стіл переговорів і почати серйозну розмову. Справді, наш експорт зерна у великих кількостях зачіпає інтереси польських фермерів. Але сьогодні кордон почав грати роль інструменту тиску на Польську державу, не маючи стосунку до українських помилок, а страждають від цього українці.

У своїй книжці автор звертається до подій літа-осені 2023 року, коли вибухнуло дві польсько-українські кризи — зернова, спричинена протестами польських аграріїв щодо ввезення в Польщу великих партій дешевого українського збіжжя, і криза польських перевізників, які виступили проти рішення ЄС надати українським далекобійникам право безлімітної участі у конкурентній боротьбі за транспортний ринок Польщі і Європи. І зараз, у лютому 2024 року, можемо спостерігати жахливу картинку — польські фермери висипають на дороги українське зерно.

Ще минулого року, як пише Юрій Щербак, це дало підстави одному з українських друзів автора зауважити, що назва книжки може бути трактована інакше, мовляв, «обійми занадто міцні», і фактично це залежність, бо Польща є критично важливим ко-

На презентації видання в Укрінформі

ридором постачання зброї, амуніції та інших стратегічних товарів. Але автор не збирався змінювати назву в ім'я мінливої політичної кон'юнктури, адже переконаний, що «українсько-польське єднання було не випадковим епізодом нашого співіснування, а виразом глибоких настроїв, які існують в обох суспільствах — незалежно від ворожих виступів чи змінних калькуляцій цинічних політиків».

Цей погляд під час презентації підтримав президент Глобальної організації союзницького лідерства професор Володимир Ліпкан: «В історії двох країн були різні історичні події, різні підходи до їхнього трактування, але історію нам уже не повернути, і ми не є причетними до її творення в минулому. Проте ми творимо цьогочасну історію українсько-польських відносин, і саме ми будемо відповідальні за наслідки перед нашими нащадками та прийдешніми поколіннями. Юрій Щербак дуже компетентно та всіляко упосліджує тих політиків, які, маючи наміри до загравання з електоратом, прагнуть поставити під сумнів стратегічні події, які історично зумовлюють об'єднання українського та польського народів у довговічний стратегічний союз».

За словами професора Ліпкана, поки невідомо, скільки триватиме наш шлях до ЄС і НАТО, але Юрій Щербак, як і багато інших політиків і науковців, вказує інший шлях — двосторонніх угод. Нещодавно така угода було укладено з Великою Британією, а наступною, переконаний Володимир Ліпкан, має стати угода з Польщею. Цю думку розвинув і Юрій Щербак, нагадавши, що польський прем'єр Дональд Туск нещодавно підтвердив, що Польща приєднується до процесу підготовки такої угоди. «Моя ідея суголосна

з ідеями багатьох поляків про створення дуже міцного стратегічного союзу між Україною і Польщею», — додав автор.

Особисті враження й оцінки Юрія Щербака у новій книжці доповнюють його статті, які було надруковано у 2022–2023 роках у провідних польських виданнях. Особливо подано розповідь про Українсько-польський інформаційно-аналітичний центр Незалежного Медіа Форуму. Сьогодні його репрезентує потужний інтернет-портал трьома мовами — українською, польською і англійською (www.uacenter.media), з оргцентром у Києві, штаб-квартирою в Польщі та офісами й мережею кореспондентів у багатьох країнах. Під час створення і становлення форуму також допомогли поляки. Тож не дарма книжку планується видати й польською мовою.

Як розповідає директорка Департаменту інформаційної політики та інформаційної безпеки Міністерства культури та інформаційної політики України Ганна Красноступ, книжку вдалося видати у співпраці МКІП і державного підприємства «Центр захисту інформаційного простору України» в межах проекту «Книга для зміцнення національної єдності». Її видано у серії «Бібліотека журналу «Пам'ятки України» для безплатного розповсюдження.

А закінчити хотілося б словами з книжки Юрія Щербака: «Спільне майбутнє, наше єднання й обійми — як захисна стіна проти московської агресії — продиктоване життєвою необхідністю самого існування наших держав і народів. Бо немає незалежної Польщі без незалежної України».

Дмитро ШУЛКІН
Фото автора

Передплата триває!

Передплатний індекс **40744**
в усіх відділеннях зв'язку

Вартість передплати:
на місяць — 58 грн.
на квартал — 174 грн.
на пів року — 348 грн.

Нас можна передплатити й онлайн: <https://peredplata.ukrposhta.ua>

Відкрийте свій СВІТ